

Ганна Чорна*
Ukraine

Педагогічні засади формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку

Анотація

У статті визначено сутність понять «професії», «трудове виховання», та педагогічні засади процесу формування уявлень у дошкільників, проведено аналіз сутності та змісту педагогічної роботи з формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. За опрацюванням вітчизняних та сучасних джерел доведено, що формування уявлень дошкільників про професії відбувається за умови організації гри, сучасних форм та методів організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, залученням сім'ї до формування знань та досвіду вихованців про різні професії. Наведено аргументи та наукові докази теорії, що трудове виховання є складовою дошкільної освіти й елементом ознайомлення дошкільників із працею, що сприяє ефективному формуванню уявлень дошкільників про професії. Стаття висвітлює завдання трудового виховання та ознайомлення дошкільників із професіями, працею дорослих. Розв'язання поставлених завдань є ефективним лише за тієї умови, що формування уявлень про професії буде здійснюватися з перших років життя дитини. У процесі розкриття змісту трудового виховання як елементу процесу ознайомлення дошкільників із професіями враховано два аспекти: засвоєння знань, трансформацію знань у ставлення. Зазначено, що у дошкільному віці у дитини проявляється схильність до якого-небудь заняття, і, ця схильність, в майбутньому, може перейти в професійну діяльність, тому у закладі дошкільної освіти необхідно проводити профорієнтаційну роботу на заняттях, розвагах, інших формах організації діяльності дошкільників та у повсякденному житті. Передумовою становлення дитини як професіонала є формування

у дошкільників самостійності. Доведено, що в умовах сьогодення потрібно формувати у дітей дошкільного віку знання про сучасні професії, що є проблемою освіти оскільки діти переважно мають знання про професії батьків та інших членів родини. У процесі формування уявлень дошкільників про професії важливо відходити від застарілих форм та методів роботи, використовувати діяльнісний підхід, підхід «навчання через гру», а педагоги які йдуть працювати з дітьми мають проходити перенавчання, удосконалювати свою роботу враховуючи особливості сучасних дітей. Для ефективного засвоєння знань про професії педагог має впроваджувати нові інноваційні технології дошкільної освіти, бути партнером для дитини, консультантом, допомагати вихованцю зрозуміти навколишній світ.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, виховання, дошкільний вік, освітній процес, трудове виховання, гра, професії

Summary

Pedagogical Principles of Formation of Ideas About the Profession in Preschool Children

The article defines the essence of the concepts of «profession», «labor education», and pedagogical principles of the process of forming ideas in preschoolers, analyzes the essence and content of pedagogical work on the formation of ideas about professions in preschool children in preschool education. According to domestic and modern sources, it is proved that the formation of preschoolers' ideas about professions is based on the organization of

* Ганна Чорна, викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Запорізький національний університет, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5978-7942>, e-mail: chorna.a.v@ukr.net.

games, modern forms and methods of organizing the educational process in preschool education, family involvement in the formation of knowledge and experience of different professions. Arguments and scientific evidence of the theory that labor education is a component of preschool education and an element of acquaintance of preschoolers with work, which contributes to the effective formation of preschoolers' ideas about the profession. The article covers the tasks of labor education and acquaintance of preschoolers with professions, work of adults. The solution of the set tasks is effective only on the condition that the formation of ideas about the profession will be carried out from the first years of the child's life. In the process of revealing the content of labor education as an element of the process of acquainting preschoolers with professions, two aspects are taken into account: the acquisition of knowledge, the transformation of knowledge into attitudes. It is noted that in preschool the child shows a tendency to any occupation, and this tendency in the future may turn into professional activities, so in preschool education it is necessary to conduct career guidance work in classes, entertainment, other forms of preschool activities and in everyday life. The prerequisite for becoming a child as a professional is the formation of independence in preschoolers. It is proved that in today's conditions it is necessary to form in preschool children knowledge about modern professions, which is a problem of education because children mostly have knowledge about the professions of parents and other family members. In the process of forming preschoolers' ideas about professions, it is important to move away from outdated forms and methods of work, use the activity approach, the approach of «learning through play», and teachers who go to work with children should be retrained, improve their work taking into account modern children. In order to effectively acquire knowledge about the profession, the teacher must implement new innovative technologies of preschool education, be a partner for the child, a consultant, help the student to understand the world around him.

Keywords: Institution of preschool education, upbringing, preschool age, educational process, labor education, game, professions

1. Вступ

Формування уявлень людини про професії сучасного світу є однією з першочергових завдань сьогодення. З огляду на сучасну ситуацію із працевлаштуванням та швидкому стрімкому розвитку технологій людина не може бути остаточно впевнена про те, що отримавши диплом вищої освіти з тієї чи іншої спеціальності вона дійсно буде працювати за фахом та завжди забезпечена ро-

бочим місцем і гідною заробітною платою. На сьогодні у світі постає ситуація у поступовій заміні технологіями людської праці, все це пояснюється швидким розвитком роботизації, що з одного боку допомагає людству, а з іншого – залишає людину без робочого місця. Тому зараз людині важливо вміти перенавчатись протягом життя, орієнтуватись на сучасні запити суспільства та правильно обирати професію. І, в першу чергу, означена проблема стосується виховання підростаючого покоління, тому що, саме діти – це майбутнє людства. Саме тому так важливо здійснювати формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку, формувати особистість, яка вміє жити в сучасному світі, задовольняти соціальні запити, обрати професію, реалізуватись у ній, відчувати себе її часткою.

На думку науковців, розв'язання притаманних сучасному суспільству проблем невизначеності у виборі професії можливе лише за умови формування у підростаючого покоління критичного мислення, вміння швидко знаходити вихід із ситуації та у разі потреби перенавчатись, знань, які знадобляться дитині у житті та усвідомлення власної потреби отримати професію та реалізуватись у ній. Розв'язання поставлених завдань є ефективним лише за тієї умови, що формування уявлень про професії буде здійснюватися з перших років життя дитини.

Закон України «Про дошкільну освіту» наголошує, що дошкільна освіта є цілісний процес, який спрямований на формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду. (Закон України «Про дошкільну освіту», 2021). Так, у освітньому напрямі «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти в Україні зазначено, що дитина дошкільного віку виявляє інтерес і повагу до професій, демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих. (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021, с. 17)

Перше знайомство з багатим і різноманітним світом професій відбувається вже в дошкільному віці. Дуже важливо донести до кожної дитини, що усі професії важливі й усі потрібні, як і те, що, аби опанувати будь-яку професію, треба докласти багато зусиль, наполегливо вчитися і працювати.

Наше завдання – внести в дитячі серця любов і повагу до праці.

Проблема з вибором майбутньої професії була завжди актуальною. І уже у підлітковому віці завжди постають питання: Яку професію обрати? Ким я хочу бути? Саме тому так важливо допомогти знайти відповіді на ці питання ще в дошкільному віці, адже в цьому віці можливо розпізнати задатки майбутньої професії. Якщо раніше популярними були професії вчителя, лікаря, поліцейського, то сьогодні дівчатка мріють стати екологом, дизайнером, хлопчики – банкіром, програмістом або топ-менеджером. І це при тому, що діти мають слабе уявлення про ті чи інші професії, не знають, ким працюють їх батьки. Знайомство дітей з працею дорослих це не тільки засіб формування системних знань, а й значущий соціально-емоційний засіб прилучення до світу дорослих, придбання дітьми досвіду спілкування з людьми.

Як зауважує Г. Беленька, сьогодні необхідно формувати у майбутнього покоління самостійність, яка є передумовою успішного майбутнього дитини загалом у житті. Якщо самостійність дитини буде формуватись перш за все у період дошкільного дитинства, надалі ця маленька особистість розумітиме відповідальність за свої вчинки, буде впевненою у власному виборі, з легкістю справлятиметься із труднощами та викликами сьогодення. На думку науковця самостійність дитини необхідно формувати під час ознайомлення дітей із працею та залучення до цієї діяльності. Дитина, яка розуміє важкий процес праці, буде ставитись до нього із цінністю, поважати працю інших людей. Важливим у даному процесі є не просто розповідь дитині про процес праці, а саме, залучення вже з перших днів життя. (Беленька, 2010, с. 77–87).

Дитина починає пізнавати процес праці вже протягом перших років життя (зібрати за собою іграшки, допомогти мамі чи татові, прибирати за собою тощо). У такому етапі виховання дитини важливо, щоб батьки надавали дитині можливість самостійно робити ті чи інші справи (дії самообслуговування, прибирання іграшок тощо), а не робили це за неї. Часто батькам зручніше зробити щось за дитину, адже це на їх думку буде швидше, дитина нічого не забруднить, так зручніше. Так дитина може втратити ініціативу до до-

помоги батькам, бажання самостійно одягатись чи виконувати інші навички самообслуговування. Такий недолік батьківського виховання призведе до того, що у подальшому житті дитина не зможе бути самостійною, перекидатиме відповідальність за вибір у житті на батьків, буде не впевненою у своїх діях, не зможе досягти успіху у житті, адже батьки не зможуть супроводжувати її усе життя і прийде час коли питання доведеться вирішувати самостійно.

У зв'язку з цим перед педагогічною наукою і практикою постало завдання, формувати самостійність дитини з перших років життя, ознайомлювати її з працею дорослих, прищеплювати любов до праці, виховувати так, щоб праця була однією із цінностей дитини.

Формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку допоможе дитині ознайомитись із працею дорослих. Цей напрям є складовою соціалізації дитини. Адже ознайомлюючись із працею дорослих дитина засвоює нові норми та правила поведінки. Формування уявлень про професії є також одним із напрямів формування уявлень дітей про довкілля. Так, ознайомлюючись із працею дорослих дитина засвоює нові поняття простору, знарядь праці тощо.

У процесі ознайомлення дітей із працею дорослих відбувається трудове виховання. Залучення дитини до праці необхідне у дошкільному віці. Трудове виховання відбувалось в усі роки розвитку людства. В кожному епоху історії, педагоги зазначали на необхідності залучення дітей до праці змалечку.

У працях Й. Песталоцці, М. Пирогова, С. Русової, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського висвітлюється важливість трудового виховання та залучення дитини до праці. Питаннями процесу трудового виховання опікувались Я. Неверович, Л. Порембська, О. Усова. У працях вчених зазначається, що процес праці є складовою процесу соціалізації та становлення особистості дитини із її вподобаннями, цінностями, формується повага до праці однолітків та дорослих, дитина вчиться спілкуватись, розуміє необхідність засвоєння знань, необхідність навчання та отримання освіти.

Питаннями трудового виховання займалися сучасні відомі вчені Г. Беленька, З. Борисова, М. Машовець, В. Павленчик, Т. Поніманська. На-

укові підходи до трудового виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях А. Захлебного, І. Зверевої, І. Суравегіної. Концептуальні положення формування уявлень дошкільників про професії вивчали Т. Пасечнікова, І. Савіна, Т. Шоригіна, Л. Іщенко, Д. Мельник, Л. Різник, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та багато інших вчених.

На думку науковців, зокрема, Н. Пустовіт, дошкільний вік сприятливий для виховання, екологічного та трудового виховання адже саме в цей період закладаються основи культури спілкування і поведінки дітей у природі, що відбувається в процесі залучення дітей до праці. Особливої уваги потребують діти середнього дошкільного віку, оскільки у них починають формуватися основи наочно-дійового та наочно-образного типів мислення. Дошкільники намагаються розуміти й усвідомлювати зв'язки навколишнього світу й у них виникають об'єктивні можливості для самостійного визначення висновків, а саме, причинно-наслідкових. (Тернопільська, 2019).

У 50–60-ті р.р. і в наукових дослідженнях (О. Усова, Л. Порембська, Я. Неверович та ін.), і в програмних документах дошкільних закладів були відображені питання трудового виховання. Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (З. Борисова, В. Павленчик, Г. Беленька, М. Машовець) вивчають питання виховного значення праці дітей у дитячому садку і сім'ї.

До актуальних проблем трудового виховання в нових соціально-економічних умовах належать: виховання у дітей основ економічної грамотності, здатності сприймати і використовувати економічну інформацію; відбір видів праці, які найбільше цікавлять дітей у зв'язку з модернізацією економіки; підвищення педагогічної компетенції батьків у питаннях організації дитячої праці в умовах родинного виховання. (Грузинська, 2011)

Мета дослідження: визначити педагогічні засади процесу формування уявлень дошкільників про професії. Завдання дослідження: визначити сутність понять «професії», «трудове виховання»; визначити сутність та зміст педагогічної роботи з формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

У статті використані методи дослідження: загальні методи наукового пізнання: діалектичний,

логічний, історичний; теоретичні: аналіз літературних джерел з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя дослідження, аналіз і синтез передового науково-практичного досвіду з даної проблеми; аналіз нормативних документів для визначення нормативно-правового підґрунтя дослідження.

2. Особливості формування уявлень про професії дошкільників

Для подальшого дослідження вважаємо за необхідне звернутись до засад стандарту дошкільної освіти – Базового компонента дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти це взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямками освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечують освітній результат – компетентність дитини дошкільного віку, а також умови, за яких ці компетентності можуть бути досягнуті. У Базовому компоненті зазначено, що у дитини дошкільного віку необхідно формувати особистісні якості (працелюбність, відповідальність, самостійність, волю тощо), ці якості формуються у дитини перш за все у трудовому вихованні, що є передумовою успішного, поступового, цікавого входження дитини у світ праці, засвоєння знань про довкілля (природне та соціальне), засвоєння знань про професії. (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021, с. 18).

Перші спроби визначення змісту і структури уявлень дітей дошкільного віку про професії та працю дорослих та трудову діяльність загалом належать К. Ушинському, А. Герду, В. Грецовій (праця в природі) й іншим класикам педагогіки. М. Бурмістрова, Т. Гусева, М. Захаров, І. Заболотна, М. Корольова, Н. Кубайчук у своїх працях звертали увагу на систему змісту формування знань дітей про працю дорослих, трудову діяльність, професії.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що на різних сходах розвитку дитини виховання та навчання відіграють різні ролі, приміром, у дошкільному віці виховання є більш важливим, ніж навчання, і навчання здійснюється у процесі виховання. Істотно, що вітчизняні дослідники даної проблеми стосовно дошкільників

зазначають що дитина повинна мати знання про процес праці та спробувати його самостійно. У цьому напрямку необхідно організувати ефективно трудове виховання, що є запорукою засвоєння знань дітьми про деякі професії та формування цінності праці. (Поніманська, 2018)

У програмі розвитку дитини «Дитина в дошкільні роки» зазначені компетентності щодо уявлення дошкільників про професії, програмні вимоги які мають реалізовуватись в ЗДО з ознайомлення дошкільників із професіями. (Крутий, 2020).

Для подальшого дослідження важливим є визначення сутності понять процесу формування уявлень дітей про професії: «професії», «трудове виховання», «педагогічні засади».

Термін «професія», в перекладі з лат. «Profiteer» означає оголошую своєю справою. Професія – це форма діяльності, що історично склалася в суспільстві, виконувати яку може людина, що володіє якоюсь сумою знань і навичок, здібностями і професійно важливими якостями. (Тернопільська, 2019, с. 85).

У відповідності до визначення Е. Климова, під поняттям професія будемо розуміти це соціально-значимий рід занять людини, вид його діяльності. Так, Е. Климов виділяє різні аспекти поняття «професія»: професія як спільність, як область докладання зусиль, як діяльність і область проявів особистості, як історично розвивається система, як реальність, творчо формована суб'єктом.

Питанням професійної орієнтації розглядалися такими науковцями як А. Клімовим, Є. Павлютенковим, М. Тищенко, В. Симоненком, М. Янцуром, Н. Пряжниковим, Н. Захаровим та іншими.

Освітній процес у закладі дошкільної освіти поєднує у собі навчання та виховання. Не може існувати процес навчання без виховання. У радянській літературі процес навчання і виховання дітей мав назву «навчально-виховний». На сьогодні за останніми змінами у нормативній базі дошкільної освіти, спираючись на засади закону України «Про дошкільну освіту», цей процес має назву «освітній», у своєму змісті він поєднує процес навчання та виховання дошкільників.

Визначення терміну «засади» трактується як вихідне, головне положення, принципи, основа світогляду. Термін «педагогічні засади» характе-

ризується як основи та принципи навчання разом з основними положеннями його організації.

Трудове виховання вважається вченими складовою дошкільної освіти й складовою ознайомлення дошкільників із працею. У педагогічній науці й довідкових виданнях трудове виховання трактується так:

- процес формування у дітей суспільних мотивів трудової діяльності, поваги до праці дорослих, дбайливого ставлення до результатів праці інших; (Ігнатенко, 1988, с. 28)
- цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності (Поніманська, Дичківська, 2014).

На думку науковців і практиків, головними завданнями трудового виховання дітей дошкільного віку є:

- формування у дітей дошкільного віку мотивації (потреб до праці, інтересу, почуття обов'язку і відповідальності), позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини;
- формування у дошкільників системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення;
- формування досвіду суспільно корисної виробничої діяльності, вміння застосувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості;
- навчити дитину під час процесу праці у природі любити й охороняти природу не на словах, а допомагаючи квітам, деревам, тваринам, птахам, усьому живому;
- формувати у дітей самостійність, виховувати бажання допомагати один одному, дорослим;
- формувати свідомість, почуття обов'язку тощо. (Криворученко, 1972, с. 30–34).

Щоб розкрити зміст трудового виховання як елементу процесу ознайомлення дошкільників із професіями необхідно враховувати два аспекти: засвоєння знань, трансформацію знань у ставлення.

Знання є обов'язковим компонентом процесу формування уявлень дошкільників про професії,

ставлення є його кінцевий продукт. Знання про об'єкт формує ставлення до нього. Знання про оточуюче довкілля сприяють формуванню усвідомленого ставлення й закладають початок формування свідомості дошкільника. Якщо ж ставлення побудовано поза розумінням закономірних зв'язків у довкіллі, воно не може бути основою обізнаності, так як при цьому не враховуються об'єктивно існуючі процеси і береться до уваги лише суб'єктивний фактор. Знання про довкілля допомагають дитині усвідомити причини можливих змін, підказують шляхи запобігання їм. (Богуш, 2010, с. 80).

Історичний аналіз проблеми трудового виховання дітей дошкільного віку засвідчив, що методологічні засади її розв'язання закладено у працях Я. Коменського, Й. Песталоцці, К. Ушинського. Вони визначили багатогранність впливу праці дитини на її особистість, що фактично відповідає системному підходу до розуміння сутності та значення трудової діяльності дошкільників (Кононенко, 2020, с. 60–65).

Формування навичок трудової діяльності відбувається у дитини з перших днів життя і продовжується у дошкільному віці, діти намагаються наслідувати працю дорослих. Педагоги мають допомогти дітям усвідомити, що процес має певну послідовність операцій, потребує відповідних старань і вмінь. З часом діти починають розуміти, що перед тим, як приступити до праці, треба знати її мету, уявити її процес і результат, підібрати необхідні засоби (речі, комплекс речей, якими людина діє на предмети праці) і предмети праці (сировина, матеріали тощо), здійснювати цілеспрямовані трудові дії, взаємодіяти з іншими людьми. Якщо дитина постійно буде брати участь у трудовій діяльності, вона навчатиметься поступово долати труднощі, буде впевненішою, намагатиметься проявляти самостійність.

3. Педагогічна робота формування уявлень про професії

Науковці зазначають, що сучасний вихователь у закладі дошкільної освіти – це новий тип педагога. Педагог який впроваджує нові інноваційні технології дошкільної освіти, є партнером для дитини, консультантом, допомагає вихованцю зрозуміти

навіколишній світ, піклується про формування моральних, загальнолюдських цінностей, сприяє формуванню різносторонньої розвиненої особистості. Головне завдання вихователя в закладі дошкільної освіти в контексті формування уявлень дошкільників про професії є виховання у дітей любові до праці, цінності праці, надати дітям відповідні знання, виховувати бажання працювати, навчатись, бажання отримати професію у майбутньому.

З огляду на вищесказане, формування уявлень дошкільників про професії стає важливим завданням вихователя закладу дошкільної освіти.

Процес формування уявлень дітей про професії має включати такі складові:

1. Ознайомлення дошкільнят з світом праці та професій через гру.
2. Використання різноманітних методів і засобів формування уявлень дошкільнят про світ професій
3. Забезпечення змістовне, насичене, комфортне предметно-розвиваюче середовище.
4. Створення умов для праці дітей і дорослих на території закладу дошкільної. (Приймак, 2011, с. 17).

На сьогодні вихователь має використовувати сучасні цікаві методи навчання та форми роботи з дітьми дошкільного віку.

Проектна діяльність з блоку формування уявлень дітей про професії передбачає організацію вихователем проектів короткотривалих та довготривалих. До такої діяльності залучаються батьки дітей дошкільного віку. Так у закладі дошкільної освіти може бути проведений проект на тему «Професії моїх батьків», «Моя майбутня професія», «Вчимося праці дорослих», «Я та світ професій», «Всі професії потрібні, всі професії важливі». Під час такої діяльності дитина поглиблено знайомиться із професією батьків та їх обов'язками як фахівця, вчиться вирішувати проблемні завдання, знаходити вихід із ситуації. Проект може передбачати систему занять, ігор, вправ, театралізовану діяльність, розваги, вікторини, спільну діяльність дітей із батьками вдома (виготовлення колажів, поробок, підбір фотографій, збір матеріалу та інформації), квести, відеозаписи діяльності дітей, екскурсії, зустрічі із представниками професій тощо. Проект є бага-

тогранною форми роботи з дітьми, в організації та плануванні проекту необхідні зусилля і знання вихователя даної діяльності, креативності від педагога та дизайн-мислення. Проект включає чотири етапи підготовки:

- 1) організаційно-підготовчий (вибір теми, визначення завдань та тривалості та учасників проекту, підбір програмно-методичного забезпечення, обладнання, вивчення досвіду педагогів з даного питання, підбір діагностичного матеріалу для визначення знань дітей за темою проекту);
- 2) рефлексивно-діагностичний (визначення інтересу та рівня знань дітей за темою проекту, врахування результатів у плануванні реалізації проекту);
- 3) практичний (взаємодія дітей, педагогів, батьків, яка спрямована на реалізацію завдань проекту – проведення ігор, занять, театралізованої вистави, розваг, екскурсій, за потреби організація трудової діяльності, квестів тощо, використання нетрадиційних форм роботи з дітьми);
- 4) заключний (презентація результатів проекту, аналіз отриманих результатів – може бути проведеним у формі екскурсії, відеоролика як звіту про проект, виставкою робіт дітей тощо). (Кравченко, 2013, с. 102).

Важливе місце у діяльності ознайомлення дошкільників із працею дорослих та професіями відводиться грі. У дошкільному віці, через освоєння дій з предметами і порівняння їх з діями дорослого у дитини відбувається формування уявлень про дорослого, як про зразок. Так, дошкільник підходить до «відкриття» світу дорослих. Головною потребою дитини стає входження в світ дорослих, зростає прагнення бути схожим на дорослих, діяти разом з ними. Через обмежені можливості (фізичні, психічні тощо) дитина не здатна до виконання функції дорослого. Через це, з'являється протиріччя, виражене в потребі дитини бути як дорослий і неможливістю це реалізувати. Проте, частково дитина реалізує цю потребу в нових видах діяльності, в тому числі, сюжетно-рольової гри. Діти починають освоювати соціальні відносини і приходять до розуміння підпорядкованості позицій в різних видах діяльності дорослих.

Одним з базових видів і форм гри є сюжетно-рольова гра. Вона дає можливість розширювати і конкретизувати уявлення дітей про різне працю дорослих, їх відношенню з іншими людьми, про професії, знаряддя праці, які вони використовують і інше. Приготування до ігор в професії йде всюди, де тільки дитина може познайомитися з різними особливостями спеціальностей, придбати потрібний обсяг інформації, хоч і найменший, але відштовхуючись з якого, вже є можливість представити грі конкретне схожість того чи іншого виду людської діяльності.

До процесу формування уявлень дошкільників про професії необхідно залучати батьків вихованців. Необхідність підключення сім'ї до трудового виховання обумовлена тим, що в сім'ї здійснюється універсальне сімейне спілкування, де на першому місці стоїть безкорислива любов батьків до своїх дітей; сімейне виховання більш емоційне, а це важливо для трудового виховання. Наступною причиною необхідності підключення сім'ї до екологічного виховання є те, що в сім'ї ще недостатньо ведеться робота з формування уявлень дітей про професії. Тому в дитячому садку необхідно корегувати ці недоліки, та планувати просвітницьку діяльність із батьками щодо напряму формування уявлень дітей про професії та ознайомлення з працею дорослих. Але для цього потрібна єдність в роботі дитячого садка і сім'ї, що передбачає повне розуміння завдань трудового виховання вихователями і батьками, єдність мети, вимог, узгодженість дій. (Рудік, 2013, с. 67).

Використання художніх творів відповідно до досліджуваного нами напряму роботи з дошкільниками важливе у формуванні знань дітей про працю дорослих та знаряддя праці минулого і сьогодення. Вихователь читає дітям вірші, оповідання, прислів'я, дає загадки відповідного змісту, вмикає музичні твори, все це викликає насамперед позитивний емоційний відгук дітей на діяльність, сприяє виникненню пізнавального інтересу до світу професій та праці дорослих (Машовець, 2015).

Цікавою для дітей є організація діяльності щодо створення колажів та плакатів про професії. Так діти можуть засвоювати правила поведінки у доквіллі, користування різними знаряддями

праці, закріплювати знання які отримали під час бесіди чи заняття.

Говорячи про використання ігрового та діяльнісного досвіду у роботі з дошкільниками вихователі мають спиратись на сучасні аспекти цього питання, а саме, бути ознайомленим із досвідом Данії, компанії The LEGO Foundation. Завдяки цій компанії у класи початкової школи впроваджено технологію «шість цеглинок». Ця технологія переважно запроваджується у класах початкової школи, але враховуючи ці зміни вихователі також мають вносити ці елементи у дошкільну освіту на засадах наступності дошкільної та початкової освіти, організації педагогіки партнерства. (Концепція Нової української школи, 2016, с.14). Ігри та вправи можна взяти із програми та методичних рекомендацій Безмежний світ гри з Lego. За допомогою технології «шість цеглинок» вихователь може закріплювати знання дітей про професії, знаряддя праці. Діяльнісний підхід передбачає не тільки використання цеглинок, навіть якщо у дитячому садочку немає оригінальних наборів цеглинок вихователь може використати інший тактильний (Рома, 2018, с. 18).

Сучасні педагоги мають відходити від застарілих методів роботи з дошкільниками, перенавчатись, опановувати нові підходи, інноваційні технології, займатись саморозвитком та самоосвітою, враховувати особливості сучасних дітей, задля організації ефективного засвоєння знань дітьми.

4. Висновки

Отже, у дослідженні визначено сутність понять «професії», «трудове виховання», розкрито педагогічні засади формування уявлень дошкільників про професії, визначено сутність педагогічної роботи з формування уявлень про професії полягає у формуванні знань дітей про сучасні професії та фахівців, їх обов'язків під час праці, ознайомлення дітей із працею дорослих (через ігри, заняття, проектну діяльність, квести, розваги, вікторини, читання художньої літератури), вихованні любові до праці, прагненні допомагати дорослим, формуванні трудових вмінь і навичок. Визначено необхідність запровадження ігрового та діяльнісного підходу у закладі дошкільної освіти. Перспективою подальших досліджень

є визначення рівнів, критеріїв, показників формування уявлень дошкільників про професії діагностика їх сформованості у дітей дошкільного віку.

Література

- Базовий компонент дошкільної освіти (Нова редакція): наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
- Беленька Г.В. Зростання дошкільника в праці. Дитячий садок. 2010. № 8. С. 77–87.
- Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довідками у дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Слово, 2010. 408 с.
- Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О.А. Рудік, І.В. Молодушкіна. Харків: Видавнича група «Основа», 2013. 222 с.
- Гра по-новому, навчання по-іншому: метод. посіб. / упор. О. Рома. Київ: LEGO Fonder, 2018. 44 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf>
- Грузинська І. Формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. URL: https://ird.npu.edu.ua/files/ira_2.pdf.
- Дитина в дошкільні роки: освітня програма / наук. кер. К. Л. Крутій. URL: <https://f.osvita.city/file/49/13programa-ditina-v-doshkilni-roki.pdf>.
- Ігнатенко П.Р. Роль трудового виховання у виборі професії. Київ: Знання УРСР, 1988. 48 с.
- Кононенко Н.В., Палош А.С. Формування уявлень про професію у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Шляхи і засоби становлення професійної майстерності майбутніх педагогів. Одеса, 2020. С. 60–65.
- Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
- Криворученко Н. І. Ознайомлення дітей з працею дорослих. Дошкільне виховання. 1972. № 9. С. 30–34.
- Машовець М., Власенко В. Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про професії дорослих засобами художньої літератури. Вісник психології і педагогіки. 2015. Вип. 15. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Машовець_М.А.,_Власенко_В._Формування_у_дітей_старшого_дошкільного_віку_уявлень_про_професії_дорослих_засобами_художньої_літератури.

Метод проектів у розвитку якості дошкільної освіти / упоряд.: Г. Ю. Кравченко, Н. Ф. Кугуєнко. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 176 с.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з працею дорослих / укл. Н. М. Приймак. URL: <https://docs.google.com/document/d/1ALeqamXm-qeeg-GhlXBtmT2XfBV0IFc4AVkxeEDHJYM/edit>

Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підруч. 2-е вид., допов. Київ: Академвидав, 2018. 464 с.

Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік / Т.І. Поніманська, І.М. Дичківська, О. А. Козлюк, Л.І. Кузьмук. 2-е вид. Київ: Генеза, 2014. 88 с.

Тернопільська В.І., Новиченко А.В. Особливості формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку. Наукові Записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2019. № 2. С. 83–88.

References

Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine on the Basic Component of Preschool Education (New Edition) from January 12 2021, № 33. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].

Bielienska, H.V. (2010). Zrostantia doshkilnyka v pratsi [Growth of the preschooler in work]. *Dytiachyi sadok*, 8, 77–87 [in Ukrainian].

Bohush, A.M. (2010). *Metodyka oznaiomlennia ditei z dovkiliam u doshkilnomu navchalnomu zakladi* [Methods of acquainting children with the environment in preschool education]. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].

Rudik, O.A. & Molodushkina, I. V. (2013). *Vzaiemodii DNZ ta sim' I* [Interaction of secondary schools and families]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].

Roma, O. (2018). *Hra po-novomu, navchannia po-inshomu* [Playing in a new way, learning differently]. Kyiv: LEGO Fonder. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf> [in Ukrainian].

Hruzynska, I. *Formuvannia uiavlennia pro profesii u ditei starshoho doshkilnoho viku v protsesi iatrovoi diialnosti* [Formation of ideas about the profession of older preschool children in the process of play]. Retrieved from https://ird.npu.edu.ua/files/ira_2.pdf [in Ukrainian].

Krutii, K.L. *Dytyna v doshkilni roky: osvithnia prohrama* [Child in preschool years: educational program].

Retrieved from <https://f.osvita.city/file/49/13programa-ditina-v-doshkilni-roki.pdf> [in Ukrainian].

Ihnatenko, P.R. (1988). *Rol trudovoho vykhovannia u vybori profesii* [The role of labor education in choosing a profession]. Kyiv: Znannia URSS [in Ukrainian].

Kononenko, N.V. & Palosh, A.S. (2020). Formuvannia uiavlennia pro profesiiu u ditei starshoho doshkilnoho viku v iatrovi diialnosti [Formation of ideas about the profession in older preschool children in play activities]. *Shliakhy i zasoby stanovlennia profesii noi maisternosti maibutnikh pedahohiv*, 60–65 [in Ukrainian].

Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly [The concept of the New Ukrainian school]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

Kryvoruchenko, N.I. (1972). *Oznaiomlennia ditei z pratseiu doroslykh* [Acquaintance of children with the work of adults]. *Doshkilne vykhovannia*, 9, 30–34 [in Ukrainian].

Mashovets, M. & Vlasenko, V. (2015). Formuvannia u ditei starshoho doshkilnoho viku uiavlennia pro profesii doroslykh zasobamy khudozhnoi literatury [Formation of older preschool children's ideas about the profession of adults by means of fiction]. *Visnyk psykholohii i pedahohiky*, 15. Retrieved from <https://www.psyh.kiev.ua/> [in Ukrainian].

Kravchenko, H. Yu. & Kuhuienko, N.F. (2013). *Metod proektiv u rozvytku yakosti doshkilnoi osvity* [Method of projects in the development of preschool education quality]. Kharkiv: Ranok [in Ukrainian].

Pryimak, N.M. *Oznaiomlennia ditei doshkilnoho viku z pratseiu doroslykh* [Acquaintance of preschool children with the work of adults]. Retrieved from <https://docs.google.com/document/d/1ALeqamXm-qeeg-GhlXBtmT2XfBV0IFc4AVkxeEDHJYM/edit> [in Ukrainian].

Ponimanska, T.I. (2018). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy]. (2nd ed., Supplement). Kyiv: Akademydav [in Ukrainian].

Law of Ukraine On preschool education from July 11, 2001, № 2628-III. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> [in Ukrainian].

Ponimanska, T.I., Dychkivska, I.M., Kozliuk, O.A. & Kuzmuk L.I. (2014). *Sotsialnyi rozvytok dytyny: starshyi doshkilnyi vik* [Social development of the child: senior preschool age]. (2nd ed.). Kyiv: Heneza [in Ukrainian].

Ternopilska, V.I. & Novychenko, A.V. (2019). *Osoblyvosti formuvannia uiavlennia pro profesii u ditei starshoho doshkilnoho viku* [Features of the formation of ideas about the profession in children of older preschool age]. *Naukovi Zapysky NDU im. M. Hoholia*, 83–88 [in Ukrainian].